

Länsstyrelsen
Stockholm

Landsbygd i Centrum

Tema: Mat och miljö

Foto: Bianca Brandon Cox, Exceptionell Råvara

Nr 1

Januari 2018

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

I detta nummer

Matverk Stockholm – traditionella metoder möter nytänkande

Måltidsturism möjliggör utveckling

Exceptionell Råvara ger godare restaurangmat

SM i Mathantverk inspirerar

Medvetna val - Seminarium om offentlig upphandling

Bättre jord och skörd med Greppa Näringen

Stöd till klimatsmarta åtgärder

Revidering av fiskeregler längs ostkusten

Annonser, information om stöd och annan läsning

Landsbygdsledaren

Från lantbruksåret 2017 minns vi en mycket kall vår, en oroväckande torr sommar och en besvärande blöt höst. Inte de bästa förutsättningarna alltså. Länsstyrelsens handläggning och kontroll av jordbrukarstöden har fungerat väl efter omständigheterna och gårdstödet har betalats ut till 99% av de som sökt och cirka 208 miljoner har betalats ut i direktstöd och miljöersättningar före årsskiftet.

På nationell nivå togs flera beslut under hösten som understödjer regionernas arbete med de regionala livsmedelsstrategierna. Dessutom beslutade regeringen om den programändring i Landsbygdsprogrammet som innebär både neddragningar och förstärkningar, det senare främst vad gäller bredband och betesmarker. Programändringen ska nu godkännas av EU-kommissionen under våren.

Länsstyrelsen driver arbetet med en regional livsmedelsstrategi tillsammans med Landstinget, LRF Mälardalen och Svensk Dagligvaruhandel. För Länsstyrelsens del innebär regeringens beslut uppdrag att jobba mot målen för den nationella livsmedelsstrategin genom att föra dialog och utveckla den regionala livsmedelsstrategin med Landstinget, kommuner, LRF:s kommungrupper och andra regionala aktörer. Länsstyrelsen har dessutom

fått extra medel inom Landsbygdsprogrammet för samarbetsprojekt mellan näringsliv, föreningsliv och offentliga aktörer kring frågor med bäring på den regionala livsmedelsstrategin.

Kopplingen mellan mat och hållbarhetsfrågorna är tydlig i alla de nedslag vi gör i detta nummer av tidningen. Lokala råvaror och utveckling av innovativa produkter som får ett tydligt regionalt mervärde kan ge ökad lönsamhet för företagare men också tydliga miljö- och resursvinster. Det visade alla de produkter som vann priser vid årets Matverkstävling som gick av stapeln på Tom Tits i Södertälje den 28 november. Förutom själva tävlingen erbjöd dagen flera intressanta seminarier, bland annat om måltidsturism och möjligheter till ökad lönsamhet i livsmedelskedjan. Några veckor tidigare ventilerade vi i ett annat seminarium i Södertälje frågan om offentlig upphandling och hur man kan underlätta inköp av lokalproducerade råvaror.

I det här numret får du också följa en av länets Greppa Näringen-rådgivare på ett rådgivningsbesök på Säby Gård på Ingarö. Det blir diskussion om både växtnäringbalanser, växtföljder och matförädling och hur dessa hänger ihop. Vi ser att fler lantbrukare fått rådgivning inom djurhållning och byggnader under 2017, vilket visar viljan att investera och utveckla djurproduktionen i länet. Det tar vi med oss inför 2018!

Ulrika Geber, landsbyggsdirektör

Landsbygd i Centrum är...

... ett nyhetsbrev från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen till dig som är aktiv på länets landsbygd.

Med nyhetsbrevet vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare lantbruk, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska hitta något som lockar till läsning och handling. Landsbygd i Centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Vill du ha det elektroniska nyhetsbrevet? Teckna en prenumeration via [Länsstyrelsens webbplats](#). Då får du tidningen, nyheter och inbjudningar till kompetensutveckling direkt till din e-post.

Foto: Cathrine Carlsson

Vinnarlaget och prisutdelarna. Från vänster: Åsa Ryding, tillförordnad landshövding, Boel Godner, kommunstyrelsens ordförande i Södertälje, Per Rosengren, Saltå Kvarn, Mouris Eliya, Il Forno Della Pita, Johannes Cullberg, Paradiset (ordförande i marknadsjuryn), Susanne Skånberg, Saltå Kvarn samt Malin Söderström (ordförande i smakjuryn).

Foto: Maria Malmlöf

Matverk Stockholm – traditionella metoder möter nytänkande och mångkultur

I slutet av november avgjordes Stockholms läns deltävling i innovationstävlingen Matverk. I vinnarlaget tävlade Il Forno Della Pita tillsammans med Saltå kvarn, som med sitt tävlingsbidrag lyfte pitabrödet till en ny nivå.

Sex andra lag tävlade också med spännande produkter som utvecklats i samverkan mellan en primärproducent och en förädlare eller kock. Utgången var ovisst in i det sista men juryn utsåg slutligen även en andra- och en tredjepristagare.

Maten hållbar tillväxtmotor

Matverk är Sveriges största innovationstävling inom mat och ett verktyg för att göra mat till en viktig och hållbar tillväxtmotor i regionen. I tävlingen deltar råvaruproducenter, förädlare och matlagare som tävlar i regionala lag. Initiativtagare till tävlingen som genomförs runt om i hela Sverige är Hans Naess, som också ligger bakom Gastronomiska samtal - en arena och mötesplats för kunskapsutbyte och samarbeten kring svensk gastronomi för hela matbranschen. Hans menar att maten är en nyckelfråga för det hållbara samhället och att vi inte bara ska äta mat utan även prata om mat; det är där det gastronomiska samtalet kommer in.

– Matverk är ett redskap för att locka fram innovatörer på banan; här har vi chansen att skapa ett nytt svenskt skafferi där vi både tänker nytt och tar vara på landets olika traditioner, säger Hans.

Vinnande surdegspitabröd

Första priset gick till ett lag bestående av Järna- och Södertäljeföretagen Saltå Kvarn och Il Forno Della Pita för deras nyskapade surdegspitabröd bakat på korn- och dinkelmjöl. På frågan vad som gör just dem till vinnare svarar Mouris, Maria och Per i det vinnande laget att de tror att juryn särskilt gillade att det är två traditioner som möts i produkten; de nordiska råvarorna och traditionen från Mellanöstern.

– Samarbetet är ett bra exempel på hur livsmedelsproduktion kan generera vinster och utbyten på flera plan. En traditionell mattradition från mellanöstern tas tillvara samtidigt som brödet bakas på gamla svenska sädeslag och blir en ny, mångkulturell produkt. Samtidigt sker ett kunskapsutbyte mellan Saltå kvarn och Il Forno Della Pita i förädlingen av mjölet och där båda parter ser nya affärsmöjligheter, säger Ulrika Geber, landsbyggsdirektör på Länsstyrelsen.

Juryns motivering löd:

"En produkt med tydlig målgrupp som bjuds in att äta gott och ekologisk med koppling till svensk

tradition. Vi ser en stor potential att bygga vidare på nya oinvidga marknader och kopplingen mellan lokalt och mångkulturellt i kommunikationen gör oss superlyckliga - det är check i alla boxar."

Vinnarlaget går nu vidare till den nationella finalen i tävlingen Matverk i Nyköping i mars nästa år.

Andra pris till färsk barnmat

Andra pris gick till företaget Örätt AB, som tillsammans med Lill och Per Scherman från Hjälmsö lantbruk hade tagit fram en välsmakande och färsk barnmat gjord på lammkött från Hjälmsö.

Örätt har sin verksamhet på Svartsö i Stockholms mellersta skärgård, där de erbjuder catering, färdigrätter och snart även färsk barnmat. De har byggt upp ett produktionskök på ön med hjälp av investeringsstöd från landsbygdsprogrammet 2014–2020. Råvarorna ska i så stor utsträckning som möjligt vara ekologiska och komma från närliggande producenter från öarna och fastlandet. Företaget vill bidra till arbetstillfällena inte bara för sig själva, utan också för andra i skärgården.

Tredje pris med smak av natur

Tredjeplatsen gick till Anneli och Samuel Wallin på Mörkö lamm för deras lufttorkade fårstek med smak av natur, gjord av tackkött som annars är en mindre lönsam produkt. Hos Mörkö lamm betar fåren i de havsnära naturbeteslagarna och bidrar till att bevara den biologiska mångfalden. Djurhållningen står i centrum vilket också visar sig i en fin smak och mycket bra kvalitet.

–Vi såg det som en kul grej, berättar Samuel och fortsätter: Vi hade funderat ett tag men tävlingen gjorde att vi kom till skott.

Öl och bröd i litet kretslopp

Bland de tävlande fanns också Ludvig Brydolf från Värmdö bryggeri, som tillsammans med Daniel Lindeberg från Lindeberg bageri & konditori deltog med produkten Bagarbärs, en smakrik öl som innehåller dagsgammalt bröd som inte har blivit sålt i

bageriet. I nästa steg används drav som blir över från ölbryggningen i brödbaket vid Lindeberg bageri –ett kretsloppstänkande i liten skala.

– Hållbarhet och miljöfrågor är väldigt viktigt för oss, bland annat jobbar vi på att få till humleodling här i regionen i tillräcklig skala för vårt behov istället för att behöva importera, berättar Ludvig.

Nästa steg för det vinnande laget är Matverks riksfinal, som går av stapeln i Nyköping i mars. Då tävlar det ekologiska surdegspitabrödet från Stockholms län mot lag från ett tjugotal landskap och län om Sverigemästartiteln i Matverk 2018.

Anna Hedberg

Foto: Petramy Börjesson

Andra pris gick till Cilla Heurlin och Lena Salomonsson (på bilden) från företaget Örätt AB samt Lill och Per Schierman från Hjälmsö lantbruk. Tillsammans hade de tagit fram en färsk barnmat gjord på lammkött från Hjälmsö.

De tävlande Stockholmsbidragen

Made in Sthlm: Havtornsmarmelad doppad i mörk choklad – Gustaf Mabrouk, Stockholm bean to bar

Lanas morotssallad – Lana Larsson, Carrot Queen, Södertälje, morötter från Skilleby trädgård

Lufttorkad fårstek med smak av natur – Anneli & Samuel Wallin, Mörkö lamm

Ö-rätts färsk barnmat med lammkött – Ö-rätt, Svartsö, lamm från Per & Lill Schierman, Hjälmsö lantbruk

Ekologiskt surdegspitabröd – Mouris Eliya, Il Forno Della Pita, Södertälje, korn- och dinkelmjöl från Saltå kvarn, Järna

Vegansk pannacotta – Joceline Lu, Vallentuna, böngroddar från Nordic Green Food, Vallentuna

Bagarbärs – Ludvig Brydolf, Värmdö Bryggeri och Daniel Lindeberg, Lindeberg Bageri & Konditori, Nacka

Måltidsturism möjliggör utveckling

Attraktionskraften i god och hållbar mat har ökat rejält de senaste åren. Idag är måltidsturism en stor möjlighet för landsbygdsföretag att växa och utvecklas. Lilla Bjers gård och den ekonomiska föreningen Fjärdhundraland är två exempel på den utvecklingen. Deras berättelser fick vi höra vid ett välbesökt seminarium som arrangerades i anslutning till Matverk Stockholm i Södertälje den 28 november 2017.

Började i liten skala

Lilla Bjers är en gotländsk gård söder om Visby. Gården drivs av Göran och Margareta Hoas som bedriver växt- och trädgårdsodling på fem hektar och säljer produkterna i sin egen gårdsbutik eller omvandlar dem i sitt restaurangkök; välrenommerade Lilla Bjers gårds-krog. Krogen finns med i White guide och har vunnit "Årets hållbara Gastronomi" tre år i rad. Göran är utbildad kemi- och biologilärare och Margareta är kalligraf, så grönsaker var ingen självklarhet för paret.

– Jag är uppvuxen med grönsaker och med gårdsbutiken som mina föräldrar drev. Jag hade inte någon tanke på att ta över den. Men när jag blev utbränd på lärarjobbet köpte jag och Margareta loss gården för att bo här och ägna oss åt hantverk och odling för självhushåll. Men så kom mina föräldrars stamisar och ville handla, så vi började i liten skala med butiken, berättar Göran.

Sluta eller växla upp

Därför utökades verksamheten stegvis. 2007 jobbade paret dygnet runt samtidigt som de hade tre små barn.

– Vi nådde till slut till vägs ände – det gick inte längre att hålla på så. Skulle vi sluta eller växla upp, frågade vi oss. Lösningen blev att utveckla en restaurangverksamhet och anställa personal för att bli avlastade, berättar Margareta.

Nu har de 30–35 anställda, under den intensivaste sommarsäsongen. Under lågsäsong på vintern är det bara Göran, Margareta och parets dotter som nu är 21 år gammal och utbildad kock.

– Nu kan vi faktiskt vara borta ett par dagar, konstaterar Göran nöjt.

– Vår affärsidé är att det vi odlar på gården ska gå härifrån antingen genom magen eller i en kasse. På så sätt har vi fått en lönsamhet som vi är nöjda med. Det som går bäst i butiken är sparris, jordgubbar och vinterpotatis, säger Göran och avslöjar att de tar 20 kronor för ett kilo potatis.

– Vi trivs och tycker det är kul och det smittar av sig på personalen och våra kunder. Det är mötet med kunderna som ger oss kraft att gå vidare. Och Facebook, vår tids djungeltrumma, är en utomordentlig marknadsförare för oss. Vi har 3 000 följare där, berättar Margareta.

Läs mer!

[Läs mer om Lilla Bjers på deras webbsida.](#)

[Läs mer om Fjärdhundraland på deras webbsida.](#)

Samverkan skapar utveckling i Fjärdhundraland

Fjärdhundra är ett område som sträcker sig över landsbygden i södra Uppland och östra Västmanland ner mot Upplands-Bro i Stockholms län. Där drivs utvecklingen genom att många företag samverkar under det gemensamma namnet Fjärdhundraland för att erbjuda aktiviteter, natur- och kulturupplevelser, mathantverk och boende till besökare från främst Stockholm, Uppsala och Västerås.

Det hela började som ett Leaderprojekt 2009. Då fanns det många i området som låg i startgroparna och hade bra idéer och projektet bidrog till att många gick från idé till handling. Arbetet drivs i form av en ekonomisk förening med drygt 100 medlemmar och antalet växer hela tiden. Närmare tjugo företagare håller på med servering av något slag och det finns många matproducenter och mathantverkare inom föreningen.

– De första åren jobbade vi mycket internt för att bygga upp besöksmålet och få till ett bra och varierat utbud. I nätverket ingår både föreningar och företag som kompletterar varandra på ett bra sätt. Det blir en mångfald som stärker utbudet, berättar Mats Thorburn som är föreningens ordförande.

– Våra besökare åker ut över helgen och handlar exempelvis ost och korv. Sedan tar de en promenad, äter gott och åker hem igen, berättar han. Marknadsföringen har gjorts främst genom sociala medier. Fjärdhundraland har cirka 2 300 följare på Facebook i dagsläget.

Stolthet, självkänsla och långsiktighet

– Vi har byggt upp vårt besöksmål med gemensamma krafter. Därigenom har vi vunnit både stolthet och självkänsla. Vi har också stärkt kvalitetsmedvetandet och lyfter tillsammans fram de goda exemplen. Exempelvis har vi nu två kaféer i White guide, berättar Mats.

– Numera jobbar vi långsiktigt och inte i projekt. I föreningen talar vi mycket om lönsamhet, entreprenörskap och om att ta betalt för hög kvalitet. Vi har fått många fler besökare till området vilket ger en bra grund för bättre lönsamhet och har skapat omkring 70–75 arbetstillfällen sedan starten.

Maria Malmlöf

Exceptionell Råvara ger godare restaurangmat

Sören Persson, LRF, och Märta Jansson Gröna Gårdar.

Foto: Erik Olsson, Exceptionell Råvara

Projektet Exceptionell Råvara initierades 2012 av matjournalisten Mattias Kroon och stjärnkocken Björn Frantzén. Mattias Kroon hade ställt sig frågan varför det inte finns svenska grisar och kycklingar på de finaste krogarna i Sverige. Nästan ingen svensk topprestaurang hade serverat svensk kyckling eller svensk gris på länge, utan importerat dyrt från Frankrike och Spanien. Sverige har bra standardprodukter, men kokar vill ha ett kött som verkligen smakar som gris eller fågel och det hittade de inte i Sverige.

Insikten om detta fick LRF att starta projektet Exceptionell Råvara tillsammans med Visit Sweden, Svenskt Kött, Martin & Servera och Jordbruksverket med syfte att få svenska restauranger att använda högkvalitativa råvaror från Sverige istället för att importera dem från andra länder.

Syftet med projektet var att skapa lönsamhet för uppfödare och bönder genom att utöka kontakten mellan kokar och producenter i Sverige och att utveckla unika svenska kvalitetsråvaror till restaurangmarknaden. Plats, säsong, sort och ras spelar här stor roll.

Råvaran är hjärtat i modern gastronomi

År 2015 gick projektet Exceptionell Råvara in i en ny fas och bildade en ideell förening. Föreningen anordnar regelbundet utvecklingsmöten och smakmöten där råvarors kvalitet diskuteras och bedöms. På smakmötena medverkar utvalda producenter och kokar från svenska stjärnkrogar.

De medverkande producenterna får noggranna omdömen om sina råvaror och får själva möjlighet att beskriva de utmaningar som finns i produktionen. Producenterna på plats kan berätta hur deras djur vuxit upp, vad de hade fått för foder och hur länge köttet hade hängt.

Första åren koncentrerade man sig på griskött, kyckling, smör och grädde, senare har även nötkött

och grönsaker provats.

Provningsgruppen innefattar både bedömning av råvaran och smaktest av tillagad råvara. Provningsledaren och kocken Stefan Eriksson lagar upp råvarorna inför provningen. Under dagen testas ett urval av produkter av varje råvaruslag utifrån utseende, konsistens, mörhet, saftighet, smak och doft. Råvaran bedöms utifrån ett poängsystem. Nivåerna är Bra Råvara, Utmärkt Råvara och Exceptionell Råvara. Ett fåtal riktigt högklassiga produkter får omdömet Exceptionell Råvara.

Föreningen samarbetar med producenter som föder upp unika lant- och kulturraser. På det viset har kunskapen hos kokarna ökat om det utbud som finns idag. Bland de råvaror som tagits fram och utvecklats till exceptionella finns naturbeteskött av Angus och fjällko, samt Linderödsgris, Ockelbokyckling, Hedemorahöna och äldre sorter av rovor och bönor.

– Det är en fantastisk smak på lantrasköttet, säger kocken och provningsledaren Stefan Eriksson.

Utvecklingen under åren har varit slående. Vid det senaste Smakmötet på Torsåkers gård i Upplands Väsby den 2 oktober 2017 nådde hela fem råvaror från fågel och nöt upp till nivån Exceptionell Råvara.

Idag är ett 30-tal kokar och ett 60-tal livsmedelsproducenter anslutna till föreningen och nya ansluts kontinuerligt. Exceptionell Råvara välkomnar nya producenter som vill vara med och utveckla högkvalitativa produkter.

Maria Malmlof

Om Exceptionell Råvara

[Läs mer om Exceptionell råvara på deras webbplats.](#) Där hittar du information om verksamheten, kommande möten och personer som är specialiserade inom olika områden.

SM i Mathantverk inspirerar

För 21:a året i rad anordnade Eldrimner tävlingen Öppna SM i Mathantverk. Tävlingens syfte är att göra mathantverket känt och ge mathantverkarna motivation i sitt arbete för att stimulera utvecklingen av företag och produkter.

Vad är mathantverk?

Mathantverk handlar om att skapa unika produkter med rik smak, hög kvalitet och tydlig identitet. Människans hand och kunnande är med i hela produktionskedjan och i huvudsak är det lokala råvaror som förädlas varsamt, utan onödiga tillsatser, i liten skala. Det ger hälsosamma produkter som går att spåra till sitt ursprung. Mathantverket lyfter fram mat med tradition, vidareutvecklar metoderna och skapar innovativa nya produkter.

Utvecklande tävling

Eldrimners tävling är öppen för mathantverksprodukter från hela Norden inom branscherna mejeri, bageri, fiskförädling, charkuterier, jätta drycker samt bär-, frukt- och grönsaksförädling. Juryn bedömer tävlingsprodukterna efter kriterier som är anpassade för varje klass. I huvudsak bedöms utseende, konsistens, doft och smak.

Genom återkoppling från juryns experter får producenterna värdefull kunskap och inspiration till utveckling av sina produkter och sitt företagande. Även tävlingen utvecklas. I år introducerades tävlingsklasserna Stekost, Fermenterade mjölkprodukter,

Surdegsbröd med lantsorter, Öl samt Vin, cider och övriga jätta drycker. Klasserna Nektar och Mjölksyrade grönsaker återintroduceras.

Tävlingen skapar också medial uppmärksamhet kring produkterna och företagen, vilket ökar både kunskapen om mathantverket och efterfrågan på produkterna.

Tre lag från länet vinnare

I årets SM i Mathantverk var över 100 företag med och tävlade inom 19 olika kategorier. Tre lag från Stockholms län deltog och vann medaljer i kategorierna Surdegsbröd och Korvhantverk. Det var Rådmansö bageributik, Bakery and spice Sweden AB och Korvhantverk Stockholm AB.

Ylva Berry

Ta hjälp av Eldrimner du med!

Eldrimner bildades 1995 i Jämtlands län och blev nationellt resurscentrum för mathantverk 2005. Eldrimner förmedlar kunskap, ger stöd samt inspiration till mathantverkare i hela Sverige och Norden. Företagare får hjälp att starta och utvecklas genom kurser, rådgivning, seminarier, studieresor, utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte. Företagarna är också med och formar verksamheten. Eldrimner finansieras av statliga medel och av EU:s landsbygdsprogram.

[Läs mer på Eldrimners webbplats.](#)

Foto: Stéphane Lombard, Eldrimner

Jurymedlemmen Anna K Sjögren och juryordföranden och bagaren Sebastien Boudet luktar på ett bröd.

Foto: Fredrik Sederholm, Smaklust

Medvetna val - Seminarium om offentlig upphandling

Hur kan den offentliga upphandlingen på regional nivå vara ett verktyg för att uppnå de nationella målen om ökad och miljömässigt hållbar livsmedelsproduktion? Frågan diskuterades ivrigt av ett 30-tal deltagare från kommuner och landsting under ett seminarium i Södertälje den 28 september. Deltagarna fick inspiration och ta del av erfarenheter från andra län, forskning och Upphandlingsmyndighetens arbete. På seminariet presenterades också den genomlysning av kommunernas och landstingets styrning av upphandlingen av livsmedel och måltidstjänster som Länsstyrelsen gjort under 2017.

Upphandling med ambitioner

I samverkan med LRF Mälardalen och Projekt Matlusts satsning *Kickoffskolan* anordnade Länsstyrelsen ett seminarium om offentlig upphandling av mat. Aktiviteten var ett led i arbetet med den regionala livsmedelsstrategin för Stockholms län. I den nationella livsmedelsstrategin, som antagits av sju riksdagspartier, lyfts bland annat den offentliga konsumtionens roll inom skola, vård och omsorg. Den offentliga upphandlingen av livsmedel bör enligt strategin styras för att uppnå samhällets ambitioner för djurskydd och miljö. Små och medelstora företag ska ges bättre möjligheter att lämna anbud på livsmedel och måltidstjänster, med målet om mer upphandlade ekologiska varor och en mer miljöanpassad upphandling ur ett livscykelperspektiv.

Som utgångsläge presenterade Kristina Nigell från Länsstyrelsen i Stockholms län en kartläggning av hur länets kommuner sätter upp mål och krav i upphandlingarna av mat och måltidstjänster. De flesta kommunerna, 80 procent, har en kostchef och 68 procent har en kostpolicy. Mål och ambitioner om ekologiskt och miljö/klimat/hållbarhet angav flest kommuner att de har. Många hade även mål om ett gott djurskydd.

Åtta kommuner hade mål om att stödja närodlat och lokala producenter. Bland de kriterier som kommunerna ville arbeta vidare med och utveckla i framtiden stack ursprung (närodlat och svenskt), samt ekologiskt ut mest.

Många val

Pirjo Gustafsson, näringslivsutvecklare på LRF Mälardalen, berättade om många års erfarenheter från arbete med att stödja lantbrukare men även kommuner att öka upphandlingen av lokalt producerad mat. Pirjo började med att retoriskt fråga - varför svenskt? Hon gav exempel med de svenska äpplena som ger mindre klimatavtryck än importerad frukt och med svenskt kött som ger både ett öppet betat landskap och en av världens lägsta antibiotikaanvändning. Hon menade att kommunerna måste ta ställning då det finns många val att göra, som Fair Trade, ekologiskt och/eller närproducerat. För det närproducerade finns många hinder eftersom det inte finns en sådan certifiering. Och det finns hinder som kräver dialog för att bättre förstå förutsättningarna för båda parter.

Etisk matris

Även forskarna, professor Lotta Rydhmer, SLU och docent Rebecka Milestad, KTH, tog utgångspunkt i de medvetna val vi som konsumenter behöver göra. Rebecka menade att det inte nödvändigtvis behöver vara en målkonflikt mellan olika livsmedel men att livsmedlen kan svara upp mot olika hållbarhetsmål. En väg kan vara att hitta livsmedel där mål om miljö, närhet samt rättvisa och djurvälstånd sammanfaller. Lotta visade en s.k. etisk matris, ett verktyg som bland annat Norrbottens län har använt i arbetet med en regional livsmedelsstrategi. Matrisen är ett beslutsunderlag som tydliggör hur etiska mål kan uppfyllas utifrån olika perspektiv som lantbrukarens, skolbarnets, skattebetalarens, djurens eller miljöns. Forskarna lyfte även den offentliga matens roll i undervisningen och presenterade Finlands livsmedelsstrategi som ett gott exempel. I Finland är också "kostfostran" en del i lärarutbildningen och skolmaten ses som en integrerad del i skolans verksamhet.

Regionala små och medelstora leverantörer

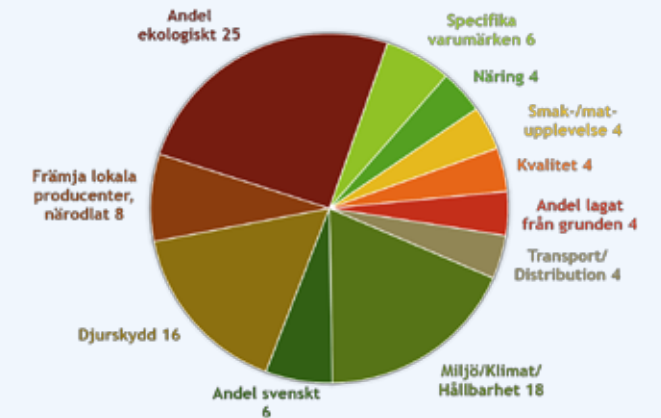
Helena Robling från Upphandlingsmyndigheten inledde sitt anförande med frågan om hur fler regionala små och medelstora leverantörer kan lämna och vinna anbud. Hon lyfte valen och de prioriteringar kommunen behöver göra; att verka för ökad hållbarhet, gynna det lokala näringslivet eller att öka konkurrensen. Dessa val får sedan stor betydelse i hela kedjan, för hur upphandlingen utformas och hur leverantörer kan svara upp mot den. Därför är det viktigt för kommunen att känna till marknaden och kunna anpassa upphandlingen utifrån sina prioriteringar. Det är inte minst viktigt hur förfrågningsunderlagen formuleras så att de inte avskräcker potentiella leverantörer.

I den efterföljande diskussionen om gemensamma mål för länets kommuner i upphandlingen av mat och måltidstjänster fanns många olika synpunkter. Vissa tryckte på styrkan i att enas kring gemensamma mål i upphandlingen. Andra menade att det fanns för stora skillnader mellan hur långt kommunerna kommit i sina politiska processer och i sitt arbete med matens upphandling. Flera lyfte att det är viktigt att satsa på erfarenhetsutbyte och att ett steg på vägen kan vara att arbeta i de kluster av kommuner som redan finns i länet idag, som till exempel Södertörn där Haninge, Nynäshamn och Tyresö samverkar.

Förmiddagen avslutades med en lunch där alla bjöds på den nya maträtten *Södertäljerullen*, gjord på lokalt ekologiskt pitabröd och hönsfärssovlaki eller gråärts-falafel som ett lokalt och gott kebabalternativ med lokala och hållbara råvaror.

Ulrika Geber

Dagens mål och ambition i upphandlingen

Vi frågade kommunerna om det finns mål eller krav för att öka andelen svenskt, närproducerat och/eller ekologiskt vid upphandlingen av livsmedel och måltider i sin verksamhet. De ombads även uppge eventuella andra mål eller krav som ställs vid upphandlingen. Alla kommuner har som målsättning att öka andelen ekologiska livsmedel. Över hälften av kommunerna ställer krav på djurskydd eller har mål och strategier för att minska miljö- och klimatpåverkan. En tredjedel av kommunerna jobbar aktivt för att öka andelen närodlade livsmedel.

Foto: Petramy Börjesson

Södertäljerullen

Södertäljerullen och Matlust

Södertäljerullen är ett samarbete mellan Matlust, Mathias Dahlgren, Södertälje Science Park, kost-enheten i Södertälje kommun samt företaget Eurest och Tom Tits Experiment. Livsmedlen har tagits fram av lokala livsmedelsföretag. [Läs mer på Matlusts webbplats.](#)

Bättre jord och skörd med Greppa Näringen

En dag i november 2017 var det dags för mig att göra ett uppföljningsbesök inom Greppa Näringen hos paret Mikael och Åsa Windahl på Säby gård, Ingarö. Vid besöket fick Mikael nya insikter om kväveanvändningen och jag fick oväntade smakupplevelser av gårdens rapsolja.

Spannmål, raps och potatis

Mikael är tredje generationens lantbrukare på gården som har arrenderats av familjen sedan 1952. Idag odlas 320 hektar åkermark. Hälften sås med höstvetete som säljs som brödsäd. På resten odlas havre, malkorn, potatis samt höst- och vårraps.

Rapsen används i gårdens eget rapspresseri som Mikael och Åsa startade hösten 2012. Mikael sköter växtodlingen tillsammans med sin pappa och Åsa producerar oljan. Åsa har även ett brinnande intresse för grönsaksproduktion och har startat odling i mindre omfattning i växthus. Verksamheten är certifierad enligt IP Sigill Livsmedel.

Under säsongen har de självplockat av potatis på gården, en tradition sedan många år tillbaka.

– Det som är extra roligt tycker vi är att vi ser en ökning av att de yngre generationerna kommer med sina barn till potatisplocket. Föräldrarna uppskattar att barnen får plocka själva och se hur potatisen växer, berättar Mikael.

Ny växtnärbalans

Mikael har varit medlem i Greppa näringen sedan 2006. Förutom startmodul har han fått modul 11B, fosforstrategi, som bland annat syftar till att minimera fosforförlusterna och optimera gödslingen av fosfor.

Under uppföljningsbesöket räknade vi ut en ny växtnärbalans som vi sedan jämförde med balansen som gjordes 2006. Då var det underskott på fosfor och kalium och ett överskott av kväve. Det har gått många år mellan de två balanserna och nu ser det

Foto: Milena Vrhovac Jasarevic

Mikael arbetar med Säby gårds växtnärbalans.

lite annorlunda ut. Växtföljden och gödslingstekniken har förändrats och därför är det inte så konstigt att de skiljer sig åt. Man behöver ta hänsyn till alla delar i sin produktion och på så sätt kunna planera sin odling på ett optimalt sätt, och växtnärbalansen är ett hjälpmedel i detta.

– Det är nyttigt att se om det finns ett överskott eller underskott, för att kunna börja fundera på vad det är som kan förbättras, säger Mikael.

Insikter om balanser

När jag är ute och gör växtnärbalanser på rådgivningsbesöken inom Greppa Näringen är det lika vanligt att resultatet visar ett underskott som ett överskott. Ett underskott visar att man tär på jorden, vilket kan orsaka en hel del konsekvenser som till exempel dålig foderkvalitet, låg skördenivå och sämre övervintring. Allt detta kan bli väldigt dyrt på långt sikt. Ett överskott ger också onödiga kostnader i längden och ökar risken för negativ miljöpåverkan. Lerjordar läcker fosfor genom att jordpartiklar som fosfor bundit till rinner iväg med dräneringsvatten eller ytavrinning. Är fosforklassen i jorden hög, klass IV–V, blir fosforförlusterna större än om marken har en lägre fosforklass. Chokladfärgat vatten i dikena är ett typiskt tecken på fosforförluster. En bra struktur på jorden och att den är grön större delen av året minskar risken för förluster. Då finns det kanske utrymme att dra ner på gödslingen, vilket är positivt för både miljö och ekonomi.

Mikael använder DataVäxt flitigt för sin planering. DataVäxt är ett av flera växtodlingsprogram som kan användas som verktyg för att bland annat planera sin gödsling. Det som var nytt för honom vid det här rådgivningstillfället var insikten att balansen som man får fram i DataVäxt inte är densamma som resultatet i Greppa Näringens beräkning. Skillnaden är att Greppa Näringens beräkning ger en växtnärbalans som helhet för hela produktionen/gården.

– Nu vet jag att jag inte behöver den mängden av kväve jag gödslar med idag. Att minska mängden är positivt för miljön, men även för min egen ekonomi, bedömer Mikael.

Integrerat växtskydd nästa

Mikael tycker att det är viktigt med uppföljningen och förutom upprepad växtnärbalans skulle han även önska någon form av uppföljning på växtskyddsmoduler. Nästa inplanerade rådgivning är en modul om integrerat växtskydd.

– Det är extremt viktigt att få hjälp och rådgivning inom växtskydd. Inom detta område förändras förutsättningarna hela tiden och det är viktigt att hålla

Mikael och skribenten Milena utanför rapspresseriet.

sig uppdaterad. Oberoende råd utan säljintressen är värdefulla, säger Mikael. Det kan man bland annat få via Greppa Näringen.

Unik olja av vårraps

Under besöket får jag provsmaka några av gårdens oljor. Åsa förklarar att deras rapsolja smakar olika från år till år, men också att frösorten spelar roll för egenskaperna.

– Rapsoljan blir lite olika både till färg och smak. Vi tycker att vårrapsen är nötigare och har kraftigare färg medan höstrapsen blir ljusare och är lite blommigare med en pepprig avslutning, säger Åsa.

Först fick jag smaka deras nya produkt – osedimenterad och ofiltrerad rapsolja som efter pressning tappas direkt på flaska. Att rapsolja kunde smaka så mycket och så gott var en överraskning för mig. Därefter fick jag smaka en annan sorts vårrapsolja som Åsa beskriver som en olja som smakar sparris. Det lät otroligt, men efter att ha provat tyckte jag att smaken innehöll både sparris och ärtor.

– I framtiden vill vi fokusera på att odla mer vårraps istället för höstraps eftersom vi är unika i Sverige med att producera olja på vårraps, berättar Mikael. Och rådgivningen från Greppa näringen kommer att finnas med även i framtiden.

– Det alltid är positivt att kunna bolla tankar med rådgivarna, säger Mikael.

Milena Vrhovac Jasarevic, växtodlingsrådgivare på Hushållningssällskapet, 070-640 85 75 eller milena.jasarevic@hushallningssallskapet.se

Bli medlem i Greppa Näringen!

Brukar du mer än 50 hektar jordbruksmark och/eller har mer än 25 djurenheter? Ta i så fall chansen att bli medlem i Greppa Näringen och ta del av rådgivningen. Ett medlemskap i Greppa Näringen kostar ingenting och i de flest fall är rådgivningen kostnadsfri. Man kan välja mellan ett fyrtiotal olika rådgivningsbesök.

Rådgivaren tar fram konkreta lösningar tillsammans med dig som både du som lantbrukare och miljön tjänar på. Målen är att se vilka gårdsspecifika åtgärder som kan göras så att utsläpp av klimatgaser och övergödning minskar samt att användning av växtskyddsmedel är säker.

[Information och ansökningsblankett hittar du på Greppa Näringens webbplats.](#)

Greppa Näringen för alla!

Även om du inte uppfyller kraven för att bli rådgivningsmedlem kan du ta del av viss rådgivning. Bland annat finns det våtmarksrådgivning. Du kan också använda dig av Greppa Näringens webbtjänster på deras webbplats. Bland annat kan du göra en egen växtnärbalans, beräkna den optimala kvävegivan på dina fält med hjälp av en kvävesimulator eller värdera din stallgödsel med en stallgödselkalkyl. [Mer information hittar du på Greppa Näringens webbplats.](#)

Säby gårds växtnärbalans

Näringsämne[kg/ha]	År 2006	År 2017
Kväve	26	74
Fosfor	-9,3	3
Kalium	-21	30

Balansen visar ett lägre kväveutnyttjande 2017. Med samma gödsling så varierar kväveutnyttjandet mellan åren på grund av skördens storlek. Mikael förklarar att de under året fick delar av höstvetet uppätet av hjortar och fick så om den arealen. Därför fick de en lägre skörd än de gödslat för.

För att komma till rätta med underskotten av fosfor och kalium har Mikael tagit in mer hästgödsel under senaste tid. Han har lyckats med att jämna ut både fosfor- och kaliumvärdena och jordarna ligger numera i klass III för både fosfor och kalium.

Läs mer om Säby gård!

[Mer information hittar du på Säby gårds webbsida.](#)

Stöd till klimatsmarta åtgärder

Att minska sin energiförbrukning sparar både pengar och miljön. Och att producera egen, förnybar energi är både klimatsmart och lönsamt. Men det krävs en investering och innebär mycket att tänka på. Till din hjälp finns både rådgivning och stöd till investeringar att söka. Landsbygd i Centrum har sammanställt en guide över de möjligheter som finns för dig som bedriver lantbruk eller annat företag på länets landsbygd.

Tips!

Sätt upp på kylskåpet

Spara energi

Råd för energieffektivisering

Energimyndigheten erbjuder stöd för energikartläggning till ekonomiska föreningar och företag som vill ha förslag på hur företaget kan energieffektivisera så att de använder mindre energi. Den sökande ska ha minst 100 djurenheter eller en energiförbrukning på över 300 MWh per år och stödet ska sökas innan energikartläggningen påbörjas. Stödet täcker 50 procent av kostnaden för en energikartläggning, men maximalt 50 000 kronor.

[Energimyndigheten har mer information på sin webbplats.](#)

Studie inför energieffektiva investeringar

Bidrag till företag som har genomfört en energikartläggning och vill göra en djupare analys eller studie för att förbereda en energieffektiviserande investering. Stödet får gå till att finansiera internt arbete eller till att köpa in en konsult eller utrustning. Små och medelstora företag kan få upp till 70 procent av den totala projektkostnaden i stöd. Några exempel är studier inom systematiskt och strukturerat energiarbete, inom mätning och synliggörande av energianvändningen samt inom teknikutveckling och optimering av energianvändningen.

[Energimyndigheten har mer information på sin webbplats.](#)

En lantbruksföretagare har med hjälp av Klimatklivet investerat i en gårdspanna för bränning av halm och ved. Klimatnyttan blir hög eftersom fossila bränslen ersätts.

–Lisa Rehnström, Länsstyrelsens klimat- och energistrateg

Energieffektivisering av jordbruk och trädgård

Jordbruks- och trädgårdsföretagare kan söka investeringsstöd för att effektivisera sin energianvändning eller för att anlägga energiskog. Exempel på åtgärder kan vara energieffektiva ventilation eller belysning, värmväxlare eller isolering. För energigrödor, som till exempel salix, ges stöd för inköp- och plantering av plantor.

[Jordbruksverket har mer information på sin webbplats.](#)

Energirådgivning till djurgårdar och växthus

Greppa Näringen erbjuder energirådgivning till lantbrukare som har djur och till trädgårdsföretagare som har uppvärmda växthus. En rådgivare kartlägger företagets energianvändning och ger förslag på åtgärder för energieffektivisering och eventuellt byte till förnybar energi. Rådgivningen kostar 1000 kr, vilket är 10 procent av kostnaden. Greppa Näringen har mer information på sin webbplats, [Energikollen för djurgårdar](#) alternativt [Energikollen för växthus](#).

Både energieffektiviseringar och produktion av energi!

Stöd för klimatinvesteringar

Klimatklivet är ett investeringsstöd till företag och föreningar för åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser. Stödet går till de åtgärder som bidrar till störst minskning av växthusgaser per investerad krona. Exempel på åtgärder kan vara biogasanläggningar, energikonvertering, laddstationer för elfordon, tillvaratagande av spillvärme, minskade utsläpp inom jordbruket och tankstationer för alternativa drivmedel.

[Naturvårdsverket har mer information på sin webbplats.](#)

Producera egen energi

Stöd till solcellsanläggningar

Investeringsstödet till solceller omfattar installation av alla typer av nätanslutna solcellssystem och solet/solvärmehybridsystem. Stödnivån är maximalt 30 procent och beräknas utifrån de stödberättigade installationskostnaderna. Stödet kan inte kombineras med ROT-avdrag.

[Energimyndigheten har mer information på sin webbplats.](#)

Stöd till energilagring av egenproducerad el

Privatpersoner kan söka stöd för att lagra egenproducerad förnybar el om anläggningen är ansluten till elnätet. Till exempel beviljas stöd för inköp och installation av batteri, kablage, kontrollsystem och smarta energihubbar. Stödet är 60 procent av godkända kostnader för lagringssystemet upp till 50 000 kr. Stödet kan inte kombineras med ROT-avdrag.

[Energimyndigheten har mer information på sin webbplats.](#)

Elcertifikat till förnybar elproduktion

Elcertifikaten får du av staten, själva intäkten får du när du säljer dina elcertifikat. Systemet är marknadsbaserat, vilket innebär att tillgången och efterfrågan sätter priset på elcertifikaten som därmed varierar över tid. Elcertifikat tilldelas fortlöpande om en komplett ansökan skickats in och anläggningen har timvis mätning av elproduktionen. Det administrativa arbetet vid försäljning kan minskas med automatisk överföring.

[Energimyndigheten har mer information på sin webbplats.](#)

En investering i energieffektivisering eller förnybar energi ger både ökad lönsamhet och miljövinster. –Anders Larsson, Samordnare för investeringsstöd på Länsstyrelsen

Stöd till produktion av förnybar energi

Företagare på landsbygden kan söka investeringsstöd för att producera förnybar energi i form av bioenergi, vindkraft, solenergi, vattenkraft, jordvärme och bergvärme. Jordbruks- och trädgårdsföretagare kan få stöd för att producera förnybar energi både till sitt företags förbrukning och till försäljning. Övriga små och medelstora företag kan få stöd för att producera förnybar energi till försäljning. Stödet är upp till 40 procent av stödberättigade kostnader om utgifterna uppgår till minst 100 000 kronor. De medel som har tilldelats till denna stödform håller på att ta slut, men det kan komma att beslutas om mer pengar.

[Jordbruksverket har mer information på sin webbplats.](#)

Stöd till produktion av biogas

Små och medelstora företag på landsbygden kan få stöd för att investera i biogas, till exempel en anläggning för produktion och användning av gödselbaserad biogas, uppgradering eller rötresthantering. Stöd lämnas för upp till 40 procent av stödberättigade kostnader om utgifterna uppgår till minst 100 000 kronor.

[Jordbruksverket har mer information på sin webbplats.](#)

Revidering av fiskeregler längs ostkusten

Bestånden av bland annat gädda och gös har minskat kraftigt längs ostkusten de senaste trettio åren. Revidering av fiskereglerna är en viktig del i arbetet med att försöka vända den negativa utvecklingen. Länsstyrelsen i Stockholms län arbetar just nu med projektet Refisk för att ta fram underlag för en sådan revidering. De regler som kan komma att ändras är minimimått och maximimått, fångstbegränsningar, fredningstider och fredningsområden.

Samarbetsprojekt

Målet med Refisk är att ta fram underlag för en revidering av fiskereglerna längs ostkusten, från Gävleborgs till och med Östergötlands län. Refisk är en del av den nuvarande regeringens satsning på havsmiljön och utgör även en del av att genomföra Havs- och vattenmyndighetens marina strategi. Den strategin syftar till att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för EU:s havsmiljödirektiv. Länsstyrelsen har fått 2 450 000 kronor för projektet som löper under 2017 och 2018.

Refisk är ett samarbetsprojekt mellan Länsstyrelserna i Gävleborgs, Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län, Havs- och vattenmyndigheten, Institutionerna för ekologi, miljö och botanik samt populationsgenetik vid Stockholms Universitet, SLU-Aqua Kustlaboratoriet, och University of Groningen i Nederländerna.

Alla skärgårdens sötvattensarter

De regler som projektet arbetar med rör nationellt förvaltningsarter. Till dessa arter hör exempelvis alla sötvattensarter som finns i ostkustens skärgårdar. Målarterna för projektet är i huvudsak gädda, gös,

abborre, sik och havsöring. Fiskar som strömming, torsk och lax är kvoterade arter. Förvaltningen av dessa ligger framförallt på EU-nivå och berörs inte av projektet.

Bestånden av gädda och gös har minskat kraftigt under den senaste trettioårsperioden. För att stärka dessa bestånd krävs en skärpning av fiskereglerna, skydd av lekområden, fiskevård, förvaltning av gråsäl och skarv samt åtgärder för att förbättra miljösituationen i hela Östersjön.

I ostkustens skärgårdar är merparten av alla vatten enskilda fiskevatten. Där är frifiskerätten för allmänheten begränsad och gäller i princip enbart för fiske med handredskap. För att fiskereglerna ska gälla alla fiskare, oavsett om man använder till exempel nät eller kastspö, måste de införas i Havs- och vattenmyndighetens författningssamling. De regler som kan komma att ändras är minimimått och maximimått, fångstbegränsningar, fredningstider och fredningsområden.

Provfiske efter gädda

I början av 2000-talet arbetade Länsstyrelsen i Stockholms län med att avsätta fredningsområden för fisk i skärgården. Det genomfördes som ett samarbetsprojekt med Skärgårdsstiftelsen, Sportfiskarna, Stockholms läns fiskareförbund och Stockholmskretsen för Sveriges fiskevattenägareförbund. Arbetet resulterade i 27 fredningsområden med totalt fiskeförbud under perioden 1 april–15 juni. Det var resultatet av en omfattande samrådsprocess och områdena var föreslagna av fiskevattenägarna själva.

Områdena har inte utvärderats tidigare och en stor del av 2017 års verksamhet inom projektet har därför varit utvärdering av fredningsområden. Det har genomförts provfiske efter gädda i totalt 30

vikar längs ostkusten, 15 fredningsområden och 15 referensområden. Av dessa vikor har 24 (12 fredningsområden och 12 referensområden) varit belägna i Stockholms skärgård. Inom projektet har det utarbetats en standardiserad provfiskemetod med handredskap. Preliminära resultat visar både att metoden fungerar och att fredningsområden ger positiv effekt på förekomsten av gädda. Fångsten var mer än dubbelt så stor i fredningsområdena som i referensområdena. Merparten av alla gäddor som fångades märktes före återutsättning och det togs även genetiska prover på ett stort antal fiskar.

Fler fredningsområden

I Stockholms skärgård utfördes även undersökningar på övriga ekosystemet. Målsättningen var att studera eventuella ekosystemeffekter av ökade bestånd av rovfisk. Vattenkemi, bottenfauna, djurplankton och växtlighet undersöktes och omfattade provfisken med översiktsnät gjordes. Utöver detta undersöktes betetrycket av småfisk på bottenfauna. Under 2018 återstår ett omfattande arbete med analyser och utvärdering och i december kommer det finnas ett färdigt förslag på ändrade regler som ska presenteras för Havs- och vattenmyndigheten.

Projektledningen har diskuterat eventuella regeländringar på många möten under året. Under 2018 kommer samrådsprocessen med fiskets intressenter, enskilda fiskerättsägare och föreningar intensifieras ytterligare. Eftersom fredningsområdena visat sig ha en positiv effekt på bestånden av gädda kommer fler fredningsområden vara en av de regeländringar som föreslås.

Henrik C Andersson

Foto: Henrik C Andersson

Fiskeribiologen Tobias Fränstam märker en gädda som ska släppas tillbaka. Var med i vår fisketävling och hjälp Länsstyrelsen fånga de märkta gäddorna!

Medialt uppmärksammat projekt

Inom projektet har det spelats in två informationsfilmer, [Informationsfilm om projektet Refisk](#), samt [REFISK tävling: Rapportera märkta gäddan](#). Projektet har även uppmärksammat av media (bl.a. Mitt i naturen på SVT).

Foto: Freewater Pictures

Vill du föreslå ett fredningsområde?

Har du förslag på fredningsområden är du välkommen att höra av dig till fiskerikonstulent Henrik C Andersson. Observera att sådana förslag ska vara förankrade hos fiskevattenägarna själva för att underlätta den fortsatta processen.

E-posta Henrik.C.Andersson@lansstyrelsen.se eller ring på 010-2231213.

Tävla genom att fånga märkta gäddor!

Under våren har Länsstyrelsen märkt närmare 500 gäddor i Stockholms skärgård. Allmänheten bjuds nu in till en tävling att rapportera in när de fångar de märkta gäddorna. Rapporterade återfångster hjälper oss att öka kunskapen om hur gäddor flyttar mellan lek- till uppväxtområden. Den som rapporterar in flest gäddor vinner ett fint pris.

[Mer information finns på Länsstyrelsens webbplats.](#)

Vad händer när djur behöver omhändertas?

Ibland behöver djur omhändertas med stöd av djurskyddslagen för att förhindra lidande. Innan det går så långt har Länsstyrelsen ofta gjort flera försök att rätta till missförhållandena. Djurskyddskontroller görs också för att upptäcka problem i tid och LRF:s omsorgsgrupper erbjuder lantbrukare hjälp och stöd i svåra situationer. Att genomföra omhändertagande av djur är idag polisens uppgift, men i sommar tar Länsstyrelsen över den uppgiften, samtidigt med uppdraget att utreda ärenden enligt lagen om tillsyn över hundar och katter, "tillsynslagen".

När omhändertas ett djur?

Det är Länsstyrelsen som beslutar om att djur ska omhändertas för att djurskyddslagen inte har följts. I de flesta fall har den som har hand om djuret, djurägaren eller djurhållaren, fått flera chanser att åtgärda brister i djurhållningen genom så kallade förelägganden. Ett föreläggande är ett beslut från Länsstyrelsen där djurhållaren ska åtgärda bristerna inom en viss tid. Om djurhållaren inte följer ett föreläggande som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt eller om samma djurhållare får upprepade förelägganden kan det sluta med att Länsstyrelsen beslutar att omhänderta djuret. Beslut om omhändertagande kan också ske om någon som har fått djurförbud ändå har djur. Då kan Länsstyrelsen besluta om omhändertagande utan att djurhållaren först får ett föreläggande.

Ibland kan Länsstyrelsen eller Polismyndigheten behöva besluta om ett omedelbart omhändertagande. Det kan handla om att djuret är i akut behov av veterinärvård och djurhållaren inte själv kan eller vill ta djuret till veterinär. Andra skäl till omedelbara omhändertaganden kan vara om djuret befinner sig i en oacceptabel miljö och djurhållaren inte snabbt

kan rätta till problemen, eller om djuret saknar ägare. När det är Polismyndigheten som beslutar om omhändertagande avgör Länsstyrelsen om polisens beslut ska fortsätta gälla eller om djurhållaren ska få tillbaka sitt djur.

Hur går ett omhändertagande till idag?

När Länsstyrelsen har beslutat om att ett eller flera djur ska omhändertas skickas beslutet till Polismyndigheten som genomför själva omhändertagandet genom att hämta och transportera djuren till en uppställningsplats. Där blir katter och hundar alltid undersökta av en veterinär. För övriga djurslag finns inte detta som krav, men vanligtvis undersöks även de av en veterinär. Länsstyrelsen får ta del av veterinärens besiktningsprotokoll och beslutar sedan om djuren kan omplaceras eller säljas. Avlivning sker om djuren är för sjuka eller skadade för att kunna behandlas utan stort lidande för dem eller om de är för gamla och därför inte är omplaceringsbara. Djuren kan också behöva avlivas om de är så förvildade att omplacering skulle innebära för mycket stress och lidande för dem och att det bedöms vara omöjligt att få dem tama.

Vad blir skillnaden när Länsstyrelsen tar över?

Efter den 1 juni 2018 kommer polisen inte längre att verkställa Länsstyrelsens beslut om omhändertagande. Länsstyrelsen kommer istället att genomföra omhändertaganden i egen regi och upprätta egna avtal med uppställningsplatser som kan ta emot djuren. Polisen kommer kunna vara med vid omhändertaganden även i framtiden, för Länsstyrelsens personals säkerhet och som stöd för djurhållaren. Alla detaljer är ännu inte färdiga, utan planeringsarbetet pågår.

LRF:s omsorgsgrupper erbjuder hjälp

LRF har så kallade omsorgsgrupper runt om i landet som erbjuder hjälp till företagare inom lantbruket. Sådan hjälp kan vara viktig för att undvika eller avhjälpa situationer där djuren på gården riskerar att fara illa. Antingen kan lantbrukaren själv eller någon i hans eller hennes omgivning ta kontakt med LRF om det finns ett behov av att få stöttning.

En orsak till att en lantbrukare söker omsorgsgruppens stöd är att lantbrukaren själv eller någon i familjen skadar sig eller blir sjuk och på så sätt inte klarar av att sköta sitt företag. Då kan omsorgsgruppen i akuta fall hjälpa till med arbetet på gården men framför allt med att kontakta lokala LRF-kontor, eller andra lantbrukare för att hitta en avbytare som kan hjälpa till.

– Men den vanligaste hjälpen som efterfrågas är nog samtalsstöd när den äldre generationen inom familjeföretaget har blivit sjuk och den yngre generationen behöver hjälp att ta beslut om hur företaget ska fortsätta skötas, förklarar Eleonore Marcusson som är ansvarig för omsorgsgruppen i Mälardalen där Stockholms, Uppsala och Västmanlands län ingår.

– Hjälpen är alltid frivillig och omsorgsgruppen tvingar sig aldrig på någon, uppger Eleonore. Det finns dock situationer där LRF:s omsorgsgrupp blir involverad utan kontakt av enskilda lantbrukare.

Skogsbranden i Västmanland under 2014 är ett sådant exempel, där LRF hjälpte till att hitta gårdar dit lantbruksdjur som behövde evakueras kunde flyttas.

Vem kan få hjälp?

För att kunna få hjälp av omsorgsgruppen krävs det att du är en företagare med lantbruksinriktning. Är du medlem i LRF har du möjlighet att söka stöd och hjälp för mer lindriga situationer där du kanske behöver hjälp med att ta svåra beslut. Är det en mer akut situation så som sjukdomsfall, utbrott av sjukdom i djurbesättningar, brand eller djurmisär erbjuder LRF hjälp oavsett om du är medlem eller inte och hjälpen är i regel kostnadsfri.

Omsorgsgruppen och Länsstyrelsen hjälps åt

När Länsstyrelsen upptäcker brister i djurhållningen hos lantbruksdjur till följd av att lantbrukaren eller hans familj har drabbats av sjukdom eller en tragedi kan Länsstyrelsen förmedla kontakt med omsorgsgruppen. Det händer även att Länsstyrelsen ber omsorgsgruppen att vara med som stöd åt lantbrukaren vid en djurskyddskontroll.

– Det är något som både vi och lantbrukarna verkligen uppskattar, bekräftar Eleonore.

Mathilda Hedborg

Djurskyddskontroller på nöt och får i vinter

Mellan januari och april 2018 kommer Länsstyrelsens djurskyddshandläggare att göra kontroller hos nöt- och fårhållare i länet för att se att djuren har det bra. Om du ska få besök av oss kommer vi att försöka kontakta dig dagen innan eller samma dag. Vi får kontakta

djurhållaren tidigast 24 timmar innan kontrollen. Har du tidigare haft allvarliga brister i din djurhållning kommer vi oanmält. Den första kontrollen kostar inget, men om vi behöver göra uppföljande arbete eller kontroll kommer du att få betala för detta.

Läs mer!

[På LRF:s webbplats kan du läsa mer om LRF:s omsorgsgrupp.](#)

[På Regeringskansliets webbplats kan du läsa mer om regeringen beslut att Länsstyrelsen ska ta över vissa av polismyndighetens uppgifter.](#)

[På Länsstyrelsens webbplats kan du läsa mer om omhändertaganden, djurskyddslagen och djurskyddsförordningen, eller anmäla att djur far illa.](#)

[Jordbruksverket har listat alla författningssamlingar som handlar om djurskydd på sin webbplats.](#)

Foto: Rose-Mari Åkerström

Vill du veta mer?

[Du kan läsa mer om djurskyddskontroller på Länsstyrelsens webbplats. Där hittar du också en länk till de checklistor som vi använder vid kontroll.](#)

På Jordbruksverkets webbplats hittar du information om vilka djurskyddsbestämmelser som gäller får, nötkreatur och andra djur. Läs om [Olika slags djur](#) respektive [Du ansvarar för dina djur](#).

Ring oss!

Du är alltid välkommen att kontakta en djurskyddshandläggare på länsstyrelsen om du har frågor om dina djur. Ring Länsstyrelsens växel på 010-223 10 00 så kopplar de dig till en ledig djurskyddshandläggare.

Foto: Jasmine Lindholm

Information om jordbrukarstöden

SAM-internet öppnar för ansökan den 8 februari och sista ansökningsdag 2018 är den 12 april. I februari skickar vi ut en folder med tips och information inför årets SAM-ansökan.

Utbetalningar av jordbrukarstöden

Länsstyrelsen har arbetat hårt med att betala ut så mycket jordbrukarstöd som möjligt. Vi har följt Jordbruksverkets prioritering så att gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreatursstöd och ung jordbrukare i möjligaste mån har betalats ut innan årsskiftet. Utbetalning av gårdsstödet har gått ut till 99 procent, men ett fåtal kvarstår på grund av tekniska problem. Jordbruksverket arbetar med att lösa de tekniska problemen och länsstyrelsen fattar beslut om utbetalning varje vecka efter årsskiftet.

Delutbetalningar har gjorts för åtaganden om miljöersättningar ingångna 2015, 2016 och 2017. Under hösten 2017 har vi kunnat betala ut miljöersättning för minskat kväveläckage och skyddszoner för första gången. Under det första halvåret 2018 ska tekniska funktioner komma så att vi kan besluta om åtaganden och göra slututbetalningar för 2015-2017.

Nu jobbar vi vidare med att betala ut pengar för stöddåret 2017, men kommer även att jobba med att avsluta utbetalningsarbetet för stöddåren 2015 och 2016 så långt det är möjligt. Det återstår bland annat att betala ut förgröningsstödet till dem som haft fältkontroll 2017 och vissa övertaganden.

Foto: Lena Andersson Webrink

Beslutsbrev är försenade

På grund av tekniska problem är det inte möjligt för oss att skicka ut en del beslutsbrev i samband med utbetalningarna i december 2017. Det gäller beslut om slututbetalning av

- gårdsstöd och förgröningsstöd 2017
- stöd till unga jordbrukare 2017
- ekologisk produktion
- miljöersättning för betesmarker och slätterängar

Breven kommer under våren 2018. [Mer information och en komplett utbetalningsplan finns att läsa på Jordbruksverkets webbplats.](#)

Rapportera djur till CDB

Det är viktigt att du rapporterar dina djur korrekt till CDB. Även gamla händelser måste rättas för att inte riskera avdrag. När du får ditt meddelande om djur och djurenheter (tidigare CDB-brevet) ska du gå in och rätta de fel som finns. Felaktigheter kan påverka alla dina djurkopplade stöd – nötkreaturstödet, kompensationsstödet och ersättning för ekologisk produktion.

Foto: Maria Malmlöf

Ändringar av åtaganden

Då det inte funnits möjlighet att besluta om åtaganden 2015 och 2016 kan det uppstå viss förvirring när vi nu kommer att kunna fatta beslut om åtaganden. Länsstyrelsen måste fatta besluten i kronologisk ordning och därför kan det komma beslut om åtagande som gäller från 2015. Om du har ansökt om en ändring av ditt åtagande 2016 kommer du ändå att få ett beslut om ditt ursprungliga åtagande från 2015. När vi har fått IT-stöd för att uppdatera åtaganden kan ändringen hanteras. Då beslutar vi om en ny version av åtagandet och skickar ut ett nytt brev. Var därför uppmärksam på datum i kommande beslut då ett beslut fattat 2017 eller 2018 kan gälla ett åtagande från 2015 eller 2016.

Kontrollsäsongen 2017

Den vanligaste avvikelserna som hittats inom de arealbaserade kontrollerna är att aktivitetskravet inte är uppfyllt. Om du söker stöd ska det tydligt synas att du utfört någon jordbruksaktivitet på varje skifte senast den 31 oktober. Från kontrollgruppens sida vill vi tacka er lantbrukare för gott bemötande. Vi ser fram emot ett fortsatt gott samarbete kommande år!

Information om stöd inom Landsbygdsprogrammet

Här informerar vi om handläggningsläget och ger tips till alla som sökt, eller tänker ansöka om, stöd eller utbetalning inom Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Mer pengar i vissa åtgärder

För närvarande väntar vi på besked från EU-kommissionen om godkännande av Sveriges förslag till programändring för Landsbygdsprogrammet 2014–2020. Besked väntas under våren. De medel vi tidigare blivit tilldelade är förbrukade inom några åtgärder, inom andra åtgärder finns det pengar kvar och inom ytterligare andra kommer det mer pengar i samband med programändringen. Klart är att det kommer medel till åtgärden Konkurrenskraft (16 miljoner kronor). Däremot blir det tyvärr inte mer medel än de redan tilldelade till åtgärden Nya jobb, där vi har ett högt söktryck i länet. För bredband är det mycket troligt att det kommer mer pengar under 2018.

Foto: Jenny Freijung

Pengar kvar att söka

Här kan du se inom vilka åtgärder det för närvarande finns medel kvar för nya ansökningar

Företagsstöd

- Konkurrenskraft

Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd

- Lanthandlar samt drivmedelsstationer
- Natur- och kulturmiljöer
- Rekreation och turism
- Fritidsanläggningar
- Hembygdsgårdar

Investering / utveckling inom jordbruk och trädgård

- Startstöd
- Energieffektivisering

Miljöinvesteringar

- Våtmarker för minskat näringsläckage
- Förbättrad vattenkvalitet
- Anlägga tvåstegsdiken
- Rovdjursstängsel – inom prioriterade markområden

För utbetalningsansökningarna klarar vi för tillfället målsättningen att i de flesta ärendena vara klara med handläggningen inom fyra månader.

Tips inför ansökan om utbetalning

Här har vi samlat goda råd till dig som ska ansöka om utbetalning. Både ansökan om stöd och ansökan om utbetalning gör du i Jordbruksverkets e-tjänst. **Lämna inga frågor i ansökan obesvarade. Svara "0" eller "ej aktuellt" om frågan inte är relevant för just din ansökan.**

Ansökan om utbetalning

• Du ska bara skicka in **fakturer som är stödberättigande**. Om du skickar in andra fakturer kan det medföra avdrag på din utbetalningsansökan.

• Du ska bara ta med kostnader där både **fakturadatum och betaldatum ligger efter ankomstdatum** för din ansökan om stöd.

• I din bokföring ska du **särredovisa alla transaktioner** som avser investeringen/projektet. Varje transaktion som avser investeringen ska du bokföra med en särskild projektkod, funktionskod eller på ett eget kostnadsställe så att du kan sortera ut de transaktioner som avser investeringen. I samband med ansökan om utbetalning ska du skicka med särredovisningen från bokföringen.

• Du kan inte ändra i din elektroniska ansökan om utbetalning när du skickat in den. Du kan vid behov dra tillbaka den, men bara om vi inte har påbörjat handläggningen.

• Du ska använda ett försättsblad när du skickar in dina underlag. Det ska du placera överst bland bilagorna. [Du hittar försättsblad i Jordbruksverkets webbutik.](#)

Vid ansökan om slututbetalning, tänk på att...

...om du har kvar fakturer som inte har redovisats tidigare, ska du lägga till dessa i din ansökan om slututbetalning. Du ska **inte skicka in samma fakturer en gång till**, utan endast redovisa det belopp som tillkommit sedan din senaste delutbetalning.

...du måste ansöka om slututbetalning senast det slutdatum som står angivet i ditt beslut om stöd. Vid behov kan du ansöka om att ändra till ett senare slutdatum. Det måste göras före det slutdatum som står i ditt beslut. En ansökan om slututbetalning som kommer in för sent kommer att få avdrag och från och med den 15:e dagen avvisas ansökan.

...om du eller projektet har en webbplats ska du informera om din investering där och använda EU:s logotyp. Logotypen ska användas vid alla former av information om investeringen och stödet. [Du hittar logotypen i på Jordbruksverkets webbplats.](#)

Hitta din kompetensutveckling

På Länsstyrelsen har vi nu startat flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare, trädgårdsföretagare och övriga landsbygdsföretagare.

Annonsering

[Utöver annonserna på dessa sidor annonseras alla aktiviteter med specifika datum i kalendern på Länsstyrelsens webbplats.](#) Du hittar kalendern på startsidan, i nedre högra hörnet.

Hitta rådgivning

[Information om upphandlade rådgivare finns på Länsstyrelsens webbplats.](#) uppdelat på ämnesområden.

Nyhetsbrevet Landsbygd i Centrum

Det elektroniska nyhetsbrevet Landsbygd i Centrum är ett annat sätt att hitta aktuell kompetensutveckling. [Det är enkelt att teckna prenumeration på vår webbplats.](#)

Frågor eller önskemål?

Kontakta Åsa Pettersson asa.pettersson@lansstyrelsen.se, 010-223 15 16, eller Cecilia Norén på 010-223 14 84, cecilia.noren@lansstyrelsen.se.

Rådgivning på Verksam.se

På Verksam.se samlar offentliga och icke kommersiella aktörer allt om stöd för dig som driver eller funderar på att starta företag. En regional sida för Stockholms län är framtagen av Länsstyrelsen i Stockholms län tillsammans med Tillväxtverket.

[Här kan du ta direktkontakt med rådgivare utifrån dina specifika behov](#) och genom sidans kalendarium får du en överblick över relevanta aktiviteter som genomförs i länet.

Foto: Karin Joelsson

Rådgivning för dig som driver Ranthandel, mack m.m.

Du som driver dagligvarubutik, drivmedelsstation eller annan servicepunkt på landsbygden kan få rådgivning genom landsbygdsprogrammet för att utveckla din verksamhet.

Syftet är att du ska få nya kunskaper som är till nytta för din verksamhet och att ditt företag ska bli mer livskraftigt. Rådgivningen kan gälla allt från företagsutveckling, hur du minskar energibehovet eller svinnet i din verksamhet eller får ökad marknadsförståelse. Rådgivningen är subventionerad till 70 procent, så du betalar bara 30 procent av kostnaden.

Under 2018 planerar vi att upphandla konsulter för olika typer av rådgivning inom området. Kom gärna med synpunkter på vilken typ av rådgivning du behöver. Kontakta Åsa Pettersson, på asa.pettersson@lansstyrelsen.se eller 010-223 15 16.

Foto: Camilla Zilo

Nyhetsbrev för ekologiska Livsmedelsföretagare

Anmäl dig till vårt nyhetsbrev för dig som är, eller planerar att bli, verksam som producent av ekologisk frukt, bär, köksväxter, potatis eller fjäderfä i Stockholm-Mälardalenregionen.

Nyhetsbrevet är digitalt och kommer ut några gånger per år.

[Du hittar nyhetsbrevet på Länsstyrelsens webbplats.](#)

Foto: Mette Kjöbek Petersen

Rådgivning inom smakrik och blomstrande besöksnäring

Nu finns upphandlad rådgivning inom sju olika ämnesområden:

- Trädgårdsvård - Att bevara och utveckla en historisk trädgård
- Trädgårdsdesign - Med trädgården som skyltfönster
- Matlagning - Hög matupplevelsen
- Marknadsföring på webben och i sociala medier
- Att bygga försäljningen kring en historia - Storytelling
- Sälj mer i din gårdsbutik
- Tillgänglig besöksverksamhet

Rådgivningen vänder sig till dig som har ett besöksföretag på landsbygden och ditt företags behov styr hur omfattande rådgivningen ska vara. Du kan få rådgivning både enskilt och i en mindre grupp. Du betalar en avgift på 30 procent av den totala rådgivningskostnaden. Landsbygdsprogrammet betalar resterande 70 procent.

[Läs mer samt hitta aktuella rådgivare och aktiviteter på Länsstyrelsens webbplats.](#)

Rådgivningen ingår i satsningen "Smakrik och blomstrande besöksnäring" som erbjuder kurser, företagsbesök och rådgivning för besöksföretag på landsbygden i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län.

Rådgivning för besöksnäringen

Du som är landsbygdsföretagare kan få subventionerad rådgivning för att utveckla och förbättra din besöksverksamhet inom två områden:

- Lokala matupplevelser
- Sport, friluftsliv eller hästturism

Rådgivningen är subventionerad till 70 % av Landsbygdsprogrammet. Du betalar bara 30 % av timpriset på 1 250 kr. Kostnaden består av tid för rådgivningen, tid för rådgivarens resor, samt för- och efterarbete

Tre olika rådgivningsupplägg att välja på

1. Kartläggningsträffar i grupp

Du reflekterar över nuläge och framtid i grupp med 3-6 företag och gör en handlingsplan för kommande månader. Pris är beroende av antalet deltagare men är max 1 688 kr per företag exklusive moms.

2. Enskild rådgivning

Under återkommande träffar kan du få stöd i att utveckla olika områden, t.ex. att nå nya kundgrupper, samarbeten, sätta nya mål eller paketering av tjänster. Du betalar 375 kr/timme, som är 30 % av kostnaden. Resten betalas av Landsbygdsprogrammet.

3. Förbättringskluster (grupprådgivning och enskild rådgivning)

Det innebär att 3-6 företagare går samman i grupper och tillsammans med konsumenter besöker varandras företag och provar produkter och tjänster. Rådgivningen sker vid flera tillfällen. Ni ger varandra feedback och förbättringsförslag. Startmöte fredag 10 november kl. 9-12. Plats meddelas senare. Pris är beroende av antalet deltagare men är max 4 125 kr per företag exklusive moms.

Kontakta Folke Brinckmann eller Elisabeth Andersson Brinckmann på ViljaLysa AB, 070-984 15 55 eller folke@viljalysa.se.

[Läs mer på ViljaLysas webbplats.](#)

Foto: Camilla Zilo

Kurs i sparsam traktorkörning

Kurs i sparsam körning med traktor för att sänka åtgången av diesel samt få bättre arbetsmiljö och längre livslängd på maskiner. Användningen av diesel kan minskas med cirka 10 %, så det finns utrymme att sänka kostnader och samtidigt få en miljövinna. Kursen riktar sig till dig som är lantbruksföretagare, maskinförare på jordbruks- eller trädgårdsföretag, maskinförare på maskinstation eller maskinförsäljare. Kursen är en heldag med teori och körning och en halvdag uppföljning senare. Den är kostnadsfri med mat/fika till självkostnadspris.

Anmälan gör du till Ingvar Persson på LRF Konsult, 090-10 80 75 eller ingvar.persson1@lrfkonsult.se.

Foto: Karin Joelsson

Restaurering av äng eller hage?

Länsstyrelsen erbjuder rådgivning till dig som går i restaureringstankar. Var finns värdena? Var ska man börja? Vad ska vara kvar och vad ska tas bort?

Anmäl intresse så snart som möjligt genom att kontakta Ylva Berry, på ylva.berry@lansstyrelsen.se eller 010-223 12 43.

Foto: Camilla Zilo

Rådgivning inom frukt, bär, grönsaker eller potatis

Vi erbjuder rådgivning inom ekologisk produktion av frukt, bär, grönsaker och potatis. Har du behov av sådan rådgivning för att starta, lägga om eller utöka befintlig produktion?

Målgruppen är lantbrukare och trädgårdsföretagare som planerar eller redan bedriver yrkesmässig ekologisk odling.

Anmäl ditt intresse till Åsa Pettersson, 010-223 15 16 eller asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Foto: Sofia Äng

Rådgivning inom Greppa Näringen

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Dessutom kan alla som vill anmäla sig som IT-medlem till Greppa Näringen på greppa.nu. Då får man tillgång till mycket information och bra tips.

På Länsstyrelsens webbplats finns uppdaterad information om vilken rådgivning som erbjuds inom Greppa Näringen. Du kan också kontakta Cecilia Norén på Länsstyrelsen, 010-223 14 84 eller cecilia.noren@lansstyrelsen.se.

Foto: Paulina Liljander

Foto: Christina Fagergren

Kurser i fårskötsel

Länsstyrelserna i Mälardalen- Hjälmärrregionen kommer att erbjuda grundläggande fårkurser bestående av åtta träffar och en studieresa under 2018. Innehållet för träffarna är bland annat betesplanering, lamning, smittskydd, hullbedömning och byggnader. Med dessa kurser vill vi stimulera till ökad kunskap hos fårägare och därmed främja god djurvälstånd hos en betydelsefull grupp av betesdjur. Mer information kommer snart på respektive Länsstyrelses webbplats.

Du kan redan nu anmäla ditt intresse genom att kontakta Åsa Pettersson på 010-223 15 16 eller e-posta asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Foto: Emma Lennmo

Rådgivning inom ekologisk produktion av lamm eller gris

På uppdrag av Länsstyrelsen erbjuder HS konsult kostnadsfri enskild rådgivning till dig som vill utveckla en ny eller redan befintlig ekologisk produktion av lamm eller gris.

Kontakta en rådgivare för bokning eller frågor:
Rådgivare för gris: Maria Ivarsson Schartau 070-301 58 08
Rådgivare för lamm: Mia Lindkvist 070-648 19 41 eller Sofia Äng är 070-423 75 25

Rådgivning ekologisk fjäderfä

Producenter som vill lägga om till ekologisk produktion, utöka befintlig ekologisk produktion eller nystarta ekologisk yrkesmässig produktion av fjäderfä prioriteras för rådgivningar med eget gårdsbesök.

Det finns i mindre omfattning möjlighet till rådgivning för befintliga producenter antingen i form av telefonrådgivning eller grupprådgivning. Vi erbjuder kursdagar inom introduktion till ekologisk kycklingproduktion och introduktion till ekologisk äggproduktion, samt foder för er som producerar ekologiska ägg.

Kontakta Åsa Odelros som är ekologisk rådgivare på fjäderfä, 070-697 66 11 eller asa@odelros.se.

Foto: Hanna Williamsson

Rådgivning inom ekologisk nötkötts- eller mjölkproduktion

Växa Sverige erbjuder kostnadsfri enskild ekorådgivning inom mjölk- och nötköttsproduktion på uppdrag av Länsstyrelsen. Rådgivningen riktar sig till dig som har mjölk- och/eller nötköttsproduktion och vill ställa om till ekologisk produktion, och till dig som vill utveckla en befintlig ekologisk produktion.

För bokning av rådgivning, kontakta:
Sofi Öhlund, 010-471 01 20 eller sofi.ohlund@vxa.se
Ingrid Andersson, 010-471 01 33 ingrid.andersson@vxa.se

Foto: Mathilda Hedborg

Kontakta oss

Länsstyrelsen i Stockholms län växel 010–223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med.

Vi jobbar med SAM-ansökan

Karin Vela (samordnare)

Cathrine Carlsson
Anna-Karin Florman
Paulina Liljander
Rose-Mari Åkerström

En väg in: 0771–670 000

För frågor om stöden i SAM-ansökan

Vi jobbar med kontroll

Johannes Tykesson (samordnare)

Djur- och tvärvillkor

Lovisa Lanneborn
Anna Rönnow

Arealkontroll

Paulina Liljander
Carina Lindqvist
Mikael Lindstam
David Fridolin
Olof Haraldsson

Vi jobbar med Landsbygdsprogrammet

Anders Larsson (samordnare)

Ansökan om stöd

Projektstöd: Sofia Stähle
Företagsstöd: Olof Haraldsson, Mathilda Hedborg
Miljöinvesteringar: Emma Lennmo
Bredband: Maria MalmLöf

Ansökan om utbetalning

Sara Norman, Karin Haglund, Erika Söderström

Kompetensutveckling

Åsa Pettersson (samordnare)

För anmälan av djur som far illa: 010–223 11 20

Telefontid vardagar 9–12

Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp 070–785 01 22

Om man misstänker att tamdjur skadats av rovdjur, telefontid 9–21

Foto: Lena Webrink

Postadress:

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

Besöksadress:

Regeringsgatan 66

E-postadress:

stockholm@lansstyrelsen.se

Webbplats:

www.lansstyrelsen.se/stockholm

Telefon, växel: 010–223 10 00

Redaktion: Ulrika Geber, Hanna

Williamsson, Maria MalmLöf, Viveka
Appeltofft, Anna Hedberg, Ylva Berry,
David Fridolin, Mathilda Hedborg
Ansvarig utgivare: Ulrika Geber

Tryckeri: AJ E-Print AB